

**BO‘LAJAK REZERV VA ZAXIRADAGI OFITSERLAR TOMONIDAN
FAVQULODDA VAZIYAT SODIR BO‘LGAN HUDUDDA RAZVEDKA
ISHLARINI OLIB BORISH TARTIBI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19256616>

Ablakulov Salaxiddin Maxmudjanovich

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Harbiy tayyorgarlik o‘quv markazi o‘qituvchisi, Toshkent shahar, +99899-640-18-33, salakhablakulov@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bo‘lajak rezerv va zaxiradagi ofitserlarga favqulodda vaziyat sodir bo‘lgan hududda razvedka ishlarini olib borish xususiyatlarining ahamiyati, razvedka ishlarining ahamiyati, bo‘lajak rezerv va zaxiradagi ofitserlar uchun zarur ko‘nikmalar, razvedka ishlarini o‘z vaqtida va doimiy tashkil etish haqida yozib o‘tilgan.*

Kalit so‘zlar: *havo razvedkasi, yer usti razvedkasi, suv razvedkasi, radiologik razvedka, kimyoviy razvedka, muhandisliklik razvedkasi, yong‘in razvedkasi, tibbiy, biologik, veterinar razvedkasi, yer osti razvedkasi.*

Аннотация. *В данной статье делается запись о важности особенностей ведения разведки в районе ЧС для будущих офицеров резерва и запаса, значимости разведывательной работы, необходимых навыках для будущих офицеров резерва и запаса, своевременной и постоянной организации разведывательной работы.*

Ключевые слова: *воздушная разведка, наземная разведка, водная разведка, радиологическая разведка, химическая разведка, инженерная разведка, пожарная разведка, медицинская, биологическая, ветеринарная разведка, подземная разведка.*

Annotation. *This article records the importance of the characteristics of conducting intelligence work in the area where the emergency to future reserve and reserve officers occurred, the importance of intelligence work, the necessary skills for future reserve and Reserve Officers, the timely and permanent organization of intelligence work.*

Keywords: *aerial reconnaissance, ground reconnaissance, water reconnaissance, radiological reconnaissance, chemical reconnaissance, engineering reconnaissance, fire reconnaissance, medical, biological, veterinary reconnaissance, underground reconnaissance.*

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
– Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo‘mondoni
Sh. M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek:
“Ayni paytda butun dunyoda, jumladan,

yon-atrofimizda xalqaro terrorizm,
ekstremizm va radikalizm xavfi tobora
ortib bormoqda, ayrim hududlarda qurolli
to‘qnashuvlar hamon davom etmoqda.

Ana shunday keskin vaziyatdan kelib chiqqan holda, mavjud tahdidlarga qarshi munosib zarba berishga tayyor bo'lishimiz, O'zbekistonning tinch va barqaror rivojlanishini ta'minlash maqsadida Qurolli Kuchlarimizni yanada isloh qilish, uning jangovar tayèrgarligi va qobiliyatini yuksaltirish bo'yicha kelgusida amalga oshiradigan ishlarimizni izchil davom ettirishimiz zarur" [3].

Yer kurrasida insoniyat taraqqiyotining tarixi azal yuz berib kelayotgan dahshatli tabiiy talofat va falokatlar bilan bog'liq. XXI-asrga kelib ham takrorlanib turayotgan bunday favqulodda vaziyatlar yildan yilga ko'payib, qamrovi kengayib borayotganiga guvoh bo'lmoqdamiz.

Favqulodda hodisalarni o'rganish, bashoratlash va oldini olish, ogohlantirish chora-tadbirlarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biriga aylangan. Ko'rilayotgan chora-tadbirlarni amalga oshirish turli ofat-talofatlar keltiradigan iqtisodiy zararni va inson omili sabab bo'lgan talofat, shikastlanish ko'rsatkichlarini kamayishiga olib keladi. Bu esa yashash sharoitida inson bilan atrof-muhit o'rtasidagi muvozanatni saqlash muammosini yechish, buning uchun esa zaruriy me'yoriy-huquqiy asoslar, maxsus ilmiy izlanishlar olib borilishini ko'rsatmoqda.

Oliy Majlis Qonunchilik palatasining navbatdagi majlisida favqulodda vaziyatlar vaziri A.Qo'ldoshevning "O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlarning

oldini olish va bunday vaziyatlarda harakat qilish davlat tizimi faoliyatining samaradorligini ta'minlash borasida amalga oshirilgan ishlar to'g'risida"gi axboroti eshitildi [7].

2022-yilda qabul qilingan "Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonunda [1] favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday vaziyatlarda harakat qilish davlat tizimining huquqiy asoslari mustahkamlab qo'yilgan. Qonunga ko'ra, favqulodda vaziyatlar ro'y berish manbaiga qarab quyidagilarga bo'linadi: tabiiy xususiyatli favqulodda vaziyatlar; texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlar.

Favqulodda vaziyatlarda razvedka ishlarini olib borish bo'lajak rezerv va zaxiradagi ofitserlar uchun eng muhim tayyorgarlik yo'nalishlaridan biridir. Bu nafaqat xavfsizlikni ta'minlash, balki tezkor qaror qabul qilish, resurslarni to'g'ri taqsimlash va aholiga yordam ko'rsatishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'zbekistonda, bu borada ya'ni, favqulodda vaziyatlarda, fuqaro muhofazasi sohasida qator qonun va hujjatlar ishlab chiqilmoqda. Binobarin, aholi va hududlarni turli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish o'ta muhim va dolzarb masala ekanligini hisobga olgan holda, 1996-yili O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi tashkil etildi.

Favqulodda vaziyatlarda avariya qutqaruv ishlarini olib borishda bo'lajak rezerv va zaxiradagi ofitserlarning ham

asosiy vazifalaridan biri aholi hayoti, sog'lig'i hamda moddiy va madaniy boyliklarini mamlakatimiz hududida yuz berishi ehtimoli bo'lgan favqulodda vaziyatlarda muhofaza qilishdan iboratdir. Ayniqsa favqulodda vaziyatlar yuz bergan taqdirda, avariya-qutqaruv va boshqa shoshilinch ishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish, yil sayin ko'payib borayotgan favqulodda vaziyatlar oqibatini yumshatish, zararlanish hududlarida aholi hayoti va sog'lig'ini saqlash alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston hududida kuzatilgan 3024 ta sezilarli zilzilalar bo'yicha monitoring ma'lumotlari seysmik vaziyatni baholash va prognozlash maqsadida Fanlar Akademiyasiga taqdim etilib, idoralararo ekspert komissiyasining yig'ilishlarida 52 marotaba ko'rib chiqilgan [8].

Insoniyatning hayot tajribasi shuni ko'rsatadiki, favqulodda vaziyatlar natijasida jamiyatga, tabiatga, atrof-muhitga juda katta moddiy-madaniy, ma'naviy zarar yetadi. Yangi asrimizda ham favqulodda vaziyatlarning soni tobora oshib borib, namoyon bo'lish xususiyatlari esa dahshatli tus olmoqda. Xususan, dunyoning ko'pgina mamlakatlarida tabiiy jarayonlar nihoyatda keskinlashib bormoqda.

Masalan, 2014-yil avgust oyida Yaponiyada sodir bo'lgan suv toshqini oqibatida 42 kishi vafot etgan. Mahalliy ommaviy axborot vositalarining xabarlariga ko'ra, 43 kishi bedarak yo'qolgan. Xirosima hududida 3000 ga

yaqin qutqaruvchilar aholini evakuatsiya qilgan. Halokat oqibatida 100.000 dan ortiq odamlar o'z uylarini tashlab ketishga majbur bo'lishgan [4].

Favqulodda vaziyat o'choqlarida olib boriladigan asosiy ishlardan biri, bu razvedka ishlaridir. Ushbu ishlarni katta tajribaga ega bo'lgan qutqaruvchilar ishtirokida amalga oshiriladi.

Zilzila yoki boshqa ofatlar natijasida yuzaga kelgan vayrona ichiga dadil kirib borish e'ki qor uyumlari, ko'chkilar va vayronalar ostidan odamlarni hamda ularga tegishli bo'lgan mol-mulkklarini qutqarib qolish faqat shu sohada maxsus tayyorlangan qutqaruvchilargina yaxshi anglashadi [5].

Razvedka ma'lumotlarini rahbarlarga yuboriladi, maxsus jurnalda yozib boriladi va obyekt rejasi yoki xaritasiga belgilab qo'yiladi. Razvedkachilar zararlanish o'chog'idagi holatga qarab radiatsiya darajasini kimyoviy holatni aniqlash uchun maxsus asboblarni yordamida zararlanish darajasini, shikastlanish darajasini aniqlaydilar.

Razvedka ishlarining ahamiyati shundan iboratki, buni quyidagicha tashkillashtirish mumkin:

1. Hududni baholash: Favqulodda vaziyat sodir bo'lgan joyda tabiiy, texnogen yoki ijtimoiy xavflarni aniqlash va ularning darajasini baholash.

2. Tezkor axborot yig'ish: Ofitserlar razvedka orqali real vaqt rejimida ma'lumot to'plab, rahbariyatga aniq va ishonchli ma'lumot yetkazadi.

3. Resurslarni taqsimlash: Qaysi hududga ko'proq yordam kerakligini aniqlash, evakuatsiya yo'llarini belgilash va xavfsiz hududlarni ko'rsatish.

4. Hamkorlikni ta'minlash: Harbiy bo'linmalar, fuqarolik muhofazasi va tibbiy xizmatlar o'rtasida muvofiqlashtirilgan harakatlarni tashkil etish.

5. Texnologik kompetentlik: Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali tezkor razvedka va monitoringni amalga oshirish.

Razvedka ishlarini o'z vaqtida va doimiy tashkil etish:

boshqaruvni doimiy va qat'iyat bilan tashkil etish; fuqaro muhofazasi kuch va vositalarida guruhlar tezkorlik bilan tashkil etish, ularni favqulodda vaziyat sodir bo'lgan hududlarga olib kirish;

boshqaruv organlari va tuzilmalarining ma'naviy-ruhiy tayyorligi;

favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishda fuqaro muhofazasi kuch va vositalarining ishlashini uzviy bog'liq holda olib borish;

favqulodda vaziyatlar sodir bo'lgan obyektida yoki hududlarda komendantlik xizmatini tashkil etish;

favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishda, avariya-qutqaruv ishlarini amalga oshirishda FVDT kuchlarini moddiy hamda transport vositalari bilan ta'minlash;

favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etish uchun avariya-qutqaruv va

boshqa kechiktirib bo'lmaydigan ishlarni amalga oshirishda texnika xavfsizligi qoridalarini bilish va ularga amal qilish.

Har bir qutqaruvchi talofatlar natijasida yuzaga kelgan vaziyatda uni nima kutaetgani, qanday qiyinchiliklarga duch kelishini va u ushbu qiyinchiliklarni qanday yengish kerakligini aniq tasavvur qila olishi hamda ularga shay turishi shart [6].

Havo razvedkasini fuqaro muhofazasi samolyotlari va vertolyotlarida, shuningdek, shu maqsadlar uchun harbiy qo'mondonlik ajratgan samolyotlar va vertolyotlarda maxsus o'qitilgan uchuvchilar o'tkazadi. Havo razvedkasining vazifasi halokat o'choqlari chegaralarini, vayronlik va yong'inlar tafsilotini, ko'priklarni, iqtisodiyot obyektlarining, transport magistrallari, muhandislik inshootlari va boshqa obyektlarning ahvolini iloji boricha qisqa muddatda aniqlashdan iborat.

Yer usti razvedkasini fuqaro muhofazasining razvedka tuzilmalari va bo'linmalari, kuzatish va laboratoriya tahlili tarmoqlarining muassasalari, radiatsion va kimyoviy razvedka kuzatish joylari olib boradi. Yer usti razvedkasidan favqulodda vaziyat hududlarining chegaralari, radiatsiya darajasi, vayronalıklar xarakteri, muhofaza inshootlari, yo'l tarmoqlari va boshqa transport inshootlarining ahvoli haqida to'laroq va ishonchliroq, ma'lumot olish ko'zda tutiladi.

Suv razvedkasini kemalar, katerlar va boshqa suzish vositalarida fuqaro muhofazasi tuzilmalari, shuningdek,

harbiy dengiz qo'mondonligi ajratadigan kuch va vositalar olib boradi. Sharoit haqida to'laroq ma'lumot olish uchun maxsus razvedka turlari (radiatsion, kimyoviy, yong'in, muhandislik, tibbiy, veterinariya, fitopatologik razvedkalar) uyushtiriladi.

Radiologik razvedkani o'tkazish uchun qutqaruvchilar maxsus asbob uskunalardan foydalanishadi. Hududdagi radiatsiya darajasi 0,5 rentgen/soat bo'lganda radioaktiv zararlangan hisoblanadi. Radiatsiya darajasi 30 rentgen/soat bo'lgan darajada razvedkani yayov yurib amalga oshirish mumkin. Agar radiatsiya darajasi 100 rentgen/soatgacha bo'lganda mashinada yurib amalga oshiriladi. Radiatsiya darajasi 200 rentgen/soat va undan ortiq bo'lganda maxsus texnika va samolyot, vertolyotlarda olib horiladi. Radiatsiya darajasi yerdan 10-15 sm yuqorida, har 50-100 metr masofada o'lchanadi. Indikatorlar - eng sodda radiatsiyaviy razvedka asboblari bo'lib, ular yordamida nurlanish borligini aniqlash hamda asosan doza quvvatiga taxminiy barham berish vazifasi hal etiladi (DP-63, DP-63 A, DP-64).

Kimyoviy razvedka esa kimyoviy zararlangan hududlarda zaharli moddalar mavjudligini darajasini maxsus asboblarni yordamida aniqlaydi. Kimyoviy zaharli moddalarda olinadigan na'muna havo va moddalar to'kilgan joydagi tuproqdan olinadi. Kimyoviy razvedka o'tkazish xonalarda har 10-15 metr, ochiq joylarda har 20-30 metr oraliqlarda aniqlanadi.

Muhandisliklik razvedkasi esa yer usti va havo razvedkasi tomonidan olib boriladi. Uning asosiy vazifasi jabrlanganlar mavjud hududlarni, bino inshootlarning buzilish darajasini, kommunal-energetik tizimidagi avariya holatlarini va AQI olib borish yo'nalishlarini amalga oshiradi.

Yong'in razvedkasi favqulodda vaziyat o'chog'ida yong'in holatini aniqlaydi va qutqaruvchilarni yong'inni uchirish uchastkalariga harakatlanish yo'llarini belgilaydi.

Tibbiy, biologik, veterinar razvedkasi favqulodda vaziyatlarda zararlanish o'choqlarida sanitar epidemiologik holatini aniqlash uchun o'tkaziladi.

Yer osti razvedkasi favqulodda vaziyatlarni yer osti inshootlariga ta'sir holatini aniqlash uchun o'tkaziladi. Shuningdek, qutqaruvchilarning harakat xavfsizligini ta'minlash ko'zda tutiladi.

Barcha razvedka ishlari, avariya-qutqaruv ishlari tugatilmaguncha olib borish tavsiya etiladi.

Iqtisodiyot obyektlarining rivojlantirish rejalarini tuzishda barcha resurslar, jumladan, tabiiy resurslar ilmiy asosda hisobga olinadi. Tabiiy resurslar mamlakatimiz hududini har tamonlama mukammal o'rganish natijasida aniqlanadi. Kichikroq hududlarning qog'ozda kichraytirilgan tasviri - topografiya xaritalar asosida o'rganiladi.

Yer egriligini e'tiborga olib, uning yuzasini qog'ozda kichraytirib ko'rsatilgan tasviri xarita deyiladi. Yerni sferik yuzasini xaritada tasvirlashda ba'zi

bir xatolar ro'y beradi. Bu xatolar yer yuzasidagi bir xil uzunlikdagi chiziqlar va bir xil kattalikdagi maydonlarni xaritada bir xilda kichraytirib tushmasiligi hamda xaritada tasvirlangan burchaklarning yer yuzasidagi shu burchaklarga teng bo'lmisligi natijasida kelib chiqadi. Xarita tuzishda dastlab meridian va parallel chiziqlari, ya'ni kartografik to'r chiziladi. So'ngra, bu kartografik to'r geografik obyektlar bilan to'ldiriladi. Har bir xaritaning kartografik to'ri ma'lum bir proyeksiyada chiziladi. Kartografik to'r chizishda qo'llaniladigan kartografik proyeksiyalar g'oyat ko'p va xilma-xildir.

Umuman biron-bir kartografik to'r chizilganda tasvirlanishi kerak bo'lgan hudud dastlab tuzilayotgan karta masshtabidagi globus yuzasiga tushirilgan deb faraz qilinadi. Bu globus ma'lum matematik usul, ya'ni kartografik proyeksiya asosida tekislikka (qog'ozga) yoyiladi. Shunda proyeksiyaning ba'zi chiziqlarida faraz qilingan globus masshtabi saqlanib qoladi. Bu masshtab - bosh masshtab deyiladi. Bu masshtab, odatda, xaritada berilgan bo'ladi. Proyeksiyaning boshqa qismlarida masshtab bosh masshtabdan katta yoki kichik bo'ladi va u xususiy deb yuritiladi. Demak xaritaning masshtabi uning turli joyida turlicha bo'ladi.

Yuqorida yer yuzasining qog'ozda kichraytirilgan tasviriga xarita degan edik. Xaritaning bu ta'rifi uning rejadani farqini ko'rsatish uchun berilgan edi.

Xaritaga berilgan bu ta'rif to'liq emas, uning to'liq ta'rifi quyidagicha bo'ladi: xarita deb yer yuzasining

qog'ozda kichraytirilgan, umumlashtirilgan, ma'lum matematik proyeksiya usulda tuzilgan tasviri bo'lib, u oldiga qo'yilgan maqsadga ko'ra, ma'lum obyektlar, tabiiy va ijtimoiy hodisalarni joylashishi o'zaro bog'liq ekanligi, bir-biriga munosabatini aks ettirilishiga aytiladi.

Topografik xarita faqat yer yuzasini har tamonlama o'rganishdagina emas, balki hududni hisobga olish va ulardan maqsadga muvofiq foydalanish hamda turli inshootlar qurish kabi ilmiy va amaliy ishlarda keng qo'llaniladi. Topografik xarita barcha geografik xaritalarni yaratishda asos bo'lib xizmat qiladi. Umuman, mamlakatimiz hududini topografik xaritalarini tuzish uchun mazkur hududni topografik jihatdan o'rganib, uning rejasini olinadi.

Yer yuzasini topografik jihatdan o'rganish maqsadida uning rejasini olish nazariyasi va ahamiyati bilan shug'ullanadigan fan topografiya deyiladi. Ma'lum bir joyning rejasini olish uchun shu joyda o'lchash ishlari bajariladi. Masalan, joyda masofalar, maydonlar va burchaklar o'lchanadi, ayrim nuqtalarning balandligi aniqlanadi. O'lchash vaqtida turli topografik asboblarning ishlatiladi. Topografik asboblarning tuzilishi va reja olishda foydalanish usullarini ham topografiya o'rgatadi. Joylardagi obyektlar juda ko'p va xilma-xildir. Topografik xaritada shu joydagi obyektlargina tasvirlanadi. Binobarin, reja olishda joylardagi obyektlarning asosiylarini xaritada tanlab, bu obyektlarning asosiylarini saralab va

umumlashtirib ko'rsatish kartografik generalizatsiya deyiladi.

Topografik reja olishda kartografik generalizatsiya uslublarini o'rganish va ishlab chiqarish ham topografiyaning vazifalaridan biri hisoblanadi. Topografik xaritada yer yuzida tafsilotlar maxsus shartli belgilar bilan ko'rsatiladi. Har bir shartli belgi tasvirlangan tavsilotni kerakligi, jismning katta kichikligi, o'ziga xos jihatlari va boshqa xususiyatlarini ifodalay olishi kerak.

Demak, topografik xaritada joyni geografik jihatdan to'g'ri tasvirlay oladigan hamda undan foydalanishni osonlashtiradigan shartli belgilarni ishlab chiqish ham topografiyani vazifasiga kiradi. Bundan tashqari topografiya reja olish natijasida tuziladigan xaritalarni tahlil qilish uslublari bilan shug'ullanadi. Topografik xaritada geografik landshaftning faqat ko'zga tashlanadigan elementlarigina ko'rsatiladi. Topografik xaritadan foydalanib har xil ilmiy, mudofaa va xo'jalik masalalarini hal qilishda hududning ba'zi ko'zga ko'rinmas (ob-havo, suvning sifati va h.k.) xususiyatlarini bilish kerak bo'ladi.

Shuning uchun topografik xaritaga qo'shimcha ravishda joyning topografik matni beriladi.

Shunday qilib, topografiyani vazifasi asosan: yer yuzasining rejasini olish ishlarini tashkil qilish va rejasi olinayotgan hududni topografik jihatdan o'rganish; turli geodezik asboblardan reja olish usullarini o'rganish; aerofotosurat materiallaridan foydalanib, topografik reja tuzish uslublarini

o'rganish va bu uslublar asosida topografik xaritalar tuzish; reja olishda kartografik generalizatsiya uslublarini o'rganish; topografik karta tuzishning barcha bosqichlarida uni tahrir qilish yo'llarini o'rganish; topografik xaritalarning shartli belgilarini yanada takomillashtirish; topografik xaritaga qo'shimcha ravishda beriladigan topografik matnlarning mazmunini tobora murakkablashtira borishdan iboratdir.

Joyning topografik elementlari, joy va yer ustini kichik bir qismidir. Yer yuzasidagi notekisliklar, ya'ni balandlik va pastlik, tog'lik va past tekisliklar yig'inndisiga relyef deyiladi. Katta hududni egallagan mahalliy predmetlarga esa geografik obyektlar deyiladi. Joyni topografik elementlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq.

Butun Yer yuzasi yoki uning ayrim katta qismini xaritada tasvirlashda Yerning sferoid shaklda ekanligini e'tiborga olish lozim. Bunda dastlab Yer yuzasidagi nuqtalar tik chiziqlar yordamida ellipsoid yoki shar yuzasiga tushiriladi, so'ngra Yer yuzasini ellipsoid yoki shar yuzasiga tushirilgan gorizontall proyeksiyasi tekislikda (qog'ozda) kichraytirib tasvirlanadi.

Bo'lajak rezerv va zaxiradagi ofitserlar uchun zarur ko'nikmalar

Ko'nikma turi Amaliy ahamiyati

Taktik razvedka Hududni

kuzatish, xavf manbalarini aniqlash

Texnologik savodxonlik

Dronlar, GPS, sensorlar orqali ma'lumot yig'ish

Axborot tahlili Olingan ma'lumotni tezkor qayta ishlash va xulosalar chiqarish

Hamkorlik va muvofiqlashtirish

Harbiy va fuqarolik xizmatlari o'rtasida birlashgan harakat

Psixologik tayyorgarlik Stressli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish

O'zbekiston Respublikasining "Fuqaro muhofazasi" to'g'risidagi qonunida fuqaro muhofazasi atamasiga quyidagicha ta'rif berilgan: fuqaro muhofazasi – harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavflardan O'zbekiston Respublikasi aholisini, hududlarini, moddiy va madaniy

boyliklarini muhofaza qilish maqsadida o'tkaziladigan tadbirlarning davlat tizimidir [2].

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki bo'lajak rezerv va zaxiradagi ofitserlar uchun favqulodda vaziyatlarda razvedka ishlarini olib borish strategik ahamiyatga ega. Bu ularning professional tayyorgarligini oshiradi, xavfsizlikni ta'minlaydi va aholiga tezkor yordam ko'rsatish imkonini beradi. Shu sababli, davlat oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida razvedka ko'nikmalarini rivojlantirish, texnologik savodxonlikni oshirish va hamkorlikni mustahkamlash eng muhim vazifalardan biridir.

ADABIYOTLAR:

1. 2022-yil 17-avgustdagi "Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida"gi 790-sonli O'zbekiston Respublikasining Qonuni.
2. 2000-yil 26-maydagi "Fuqaro muhofazasi to'g'risida"gi 80-II-sonli O'zbekiston Respublikasining Qonuni.
3. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 10-yanvar kungi Xavfsizlik kengashi yig'ilishidagi nutqi.
4. Perreault M. Covering the Haiti earthquake of 2010: how journalists used technology to capture the conditions of Haiti in the aftermath. Washington, DC, 2010. P.20-21.
5. Шойгу Ю.С. Психология экстремальных ситуаций для спасателей и пожарных/ под общей ред. М.: Смысл, 2007., стр.169-172.
6. Корчемный П.А., Елисеев А.П. Психологическая устойчивость в чрезвычайных ситуациях / Курс лекций. Част I. Новогорск, 2000., стр. 81-83.
7. <https://parliament.gov.uz/oz/news/favqulodda-vaziyatlar-boyicha-davlat-tizimi-faoliyatiga-baho-berildi#>!
8. <https://uzbekistan.org/uz>